

Ilona Florczak*

**UWAGI NA TEMAT SEJMIKÓW SZLACHTY SIERADZKIEJ
W SZADKU NA POCZĄTKU XVIII W. – NA MARGINESIE
LAUDUM Z 8 CZERWCA 1716 R.**

W wyniku poszukiwań archiwalnych obejmujących przechowywany w zasobie Archiwum Państwowego w Łodzi (dalej: APŁ) zespół Juliana i Kazimierza Bartoszewiczów (dalej: Archiwum rodziny Bartoszewiczów) udało się odnaleźć wypis z ksiąg grodzkich sieradzkich z pierwszej połowy XVIII w. Ekstrakt ten zawiera treść uchwały sejmiku sieradzkiego z 8 czerwca 1716 r. i dotyczy szczegółowych ustaleń związanych z udziałem województwa w konfederacji tarnogrodzkiej, utworzeniem regimentów wojskowych województwa, powołaniem ich dowódców oraz rozłożeniem opłat na to wojsko. Julian Bartoszewicz, wybitny historyk i wydawca źródeł do dziejów państwa polskiego, szczególną uwagę w swych badaniach poświęcił czasom saskim. Zainteresowanie Bartoszewicza przeszłością wyrażało się m.in. w poszukiwaniu i kolekcjonowaniu źródeł rejestrujących XVIII-wieczną rzeczywistość. Skutkiem owych działań było zgromadzenie przez Bartoszewicza ogromnego archiwum, które jest obecnie skarbnicą wiedzy dla historyków. Część zbiorów stanowią oryginalne, cenne dokumenty, które przez lata pracy naukowej kolejno gromadzili Bartoszewiczowie: Adam, Julian (1821–1870), a następnie syn Juliana, Kazimierz (1852–1930). Wśród tej bogatej kolekcji znalazł się wspomniany już dokument laudum sejmiku, znaleziony prawdopodobnie przez Juliana Bartoszewicza, interesującego się m.in. genealogią rodziny Mycielskich, a także sieradzką linią tej rodziny¹.

Księgi grodzkie, z których pochodzi niniejszy ekstrakt, zostały sporządzone w kancelarii grodzkiej. Z czasem zaczęto do nich wpisywać również wyroki i inne dokumenty związane z pracami sądów szlacheckich I instancji. Księgi grodzkie istniały obok ksiąg ziemskich, gdzie zapisywano notatki związane z tokiem po-

* Ilona Florczak, dr, adiunkt, Katedra Historii Historiografii i Nauk Pomocniczych Historii, Wydział Filozoficzno-Historyczny, Uniwersytet Łódzki, 90-219 Łódź, ul. Kamińskiego 27a.

¹ *Herbarz szlachty polskiej*, oprac. S. Uruski, t. 11, Warszawa 1914, s. 253. Opisując genealogię rodziny Mycielskich, autor herbarza powoływał się na wyniki badań źródłowych przeprowadzonych przez Juliana Bartoszewicza.

stępowania sądowego, a także dokumenty, którym chciano nadać moc prawną. Do XVI w. księgi ziemskie odgrywały ważniejszą rolę, gdyż przysługiwało im tzw. prawo wieczności – akta do nich wpisane otrzymywały moc obowiązującą. Wadą ksiąg ziemskich była ich ograniczona dostępność związana z funkcjonowaniem sądów ziemskich, które odbywały się określonych terminach i tylko wówczas możliwe było wnoszenie do nich wpisów. Do ksiąg grodzkich wpisy można było wносить przez cały rok, jednak traciły one moc prawną, jeżeli nie zostały wniesione w odpowiednim terminie do ksiąg ziemskich. Znaczenie ksiąg grodzkich wzrosło w XVI w., w momencie gdy sejmy przyznały im wspomniane wyżej prawo wieczności. Warto dodać, że Sieradz otrzymał prawo wieczności już w 1519 r.² Do ksiąg grodzkich wpisywano umowy kupna-sprzedaży, transakcje pożyczkowe, pokwitowania, posagi, dożywocie, działy majątku oraz testamenty, a więc wszystkie dokumenty, które chciano uwierzytelnić lub upublicznić. Obok dokumentów o charakterze prywatnym tylko do ksiąg grodzkich wnoszono akty o charakterze publicznym. Do najważniejszych z nich należały uchwały sejmików zwane *laudami*, a także zeznania podatkowe, konstytucje sejmów, instrukcje dla posłów na sejm, uniwersały królewskie, przywileje dla szlachty i inne³.

Księgi grodzkie sieradzkie, z których pochodzi kopia uchwały przechowywana w zbiorze Bartoszewiczów, zachowały się w dużej mierze i są dostępne m.in. w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie⁴, Bibliotece Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (pod postacią tzw. Teki Pawińskiego). Kopie zapisów z ksiąg można znaleźć także w archiwum Ostrowskich i Potockich z Maluszyna, przechowywanym w APŁ⁵. Wspomniane księgi zachowały się również w sporządzonym jeszcze w XIX w. wielotomowym wydawnictwie źródłowym, powszechnie znanym jako Teki Pawińskiego⁶. Można jednak przypuszczać, że znajdują się też w innych zespołach, pozornie niezwiązanych tematycznie z ziemią sieradzką, czego przykładem jest wspomniany na początku zespół archiwaliów przechowywany w Łodzi. Odnalezienie tego do-

² M. Kobierecki, *Chronologia sejmików i zjazdów szlachty województwa sieradzkiego w latach 1668–1696*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2006, nr 2, s. 5.

³ M. Wąsowicz, *Księgi sądowe ziemskie i grodzkie (acta terrestria et castrensia). Wprowadzenie ogólne*, [w:] *Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Przewodnik po zespołach. I. Archiwa dawnej Rzeczypospolitej*, red. J. Karwasińska, Warszawa 1975, s. 147–148.

⁴ Por. M. Wąsowicz, *Księgi sądowe z obszaru Wielkopolski*, [w:] *Archiwum Główne Akt Dawnych...*, s. 161–162; <http://www.agad.archiwa.gov.pl/pomoce/sieradzgr56.xml> (27.02.2013).

⁵ A. Burkietowicz, *Sejmik sieradzki w latach 1669–1717*, Sieradz 2009, s. 11.

⁶ Teki Pawińskiego – zbiór odpisów aktów sejmikowych z ksiąg grodzkich różnych województw. Teki o numerach 25, 26, 27 i 28 zawierają odpisy uchwał sejmików województwa sieradzkiego z lat 1574–1789. Kopie te zostały sporządzone z ksiąg grodzkich sieradzkich i piotrkowskich. Te ostatnie nie zachowały się, zatem ich XIX-wieczna kopia jest jedyną dostępną. Teki Pawińskiego nie są wolne od błędów, związanych m.in. z zapisem nazwisk lub też z wprowadzaniem zmian dotyczących zapisywania dat. Publikowany tekst znajduje się również w tym zbiorze.

kumentu stało się przyczynkiem do napisania kilku słów na temat sejmiku ziemi sieradzkiej obradującego na początku XVIII w.

Publikowana niżej uchwała sejmiku szlacheckiego została podjęta w Szadku – tutaj bowiem odbywały się zjazdy szlachty województwa sieradzkiego. Na sejmiki szlacheckie, stanowiące centrum życia politycznego, zjeżdżała się szlachta z czterech powiatów: piotrkowskiego, radomszczańskiego, sieradzkiego i szadkowskiego. W tym miejscu należy jednak odpowiedzieć na pytanie, dlaczego zjazdy szlachty województwa sieradzkiego odbywały się w Szadku. Z pewnością bardziej reprezentacyjnym miastem był Sieradz – miasto wojewódzkie, a także Piotrków, którego mury nieraz gościły dostojników ze wszystkich ziem Rzeczypospolitej. W Sieradzu odbywały się jedynie sejmiki elekcyjne, natomiast pozostałe zwoływano do Szadku. Zdarzało się, że oddzielne sejmiki powiatów radomszczańskiego i piotrkowskiego miały miejsce w miastach, do których łatwiej było dotrzeć szlachcie tych ziem, czyli np. w Piotrkowie⁷.

Sejmiki stanowiły organ władzy samorządowej. Ich rola znacznie wzrosła w XVII w., w czasie gdy władza centralna ulegała systematycznemu osłabieniu. Sejmiki ziemskie przejęły wówczas część uprawnień centralnych, takich jak ściąganie podatków oraz ich rozdział czy powoływanie żołnierzy. Głównym zadaniem sejmików było jednak podejmowanie decyzji w bieżących sprawach regionu. Podczas zjazdów szlachty wybierano również posłów na sejmy walne i elekcyjne. Na sejmikach elekcyjnych wybierano kandydatów na urzędy ziemskie. Schyłek rządów sejmikowych przypada na pierwsze dziesięciolecia XVIII w., zostały one zakończone reformami Sejmu Niemego.

W literaturze przedmiotu przeważa teza, iż wybór Szadku na miejsce obrad sejmikowych związany był z tradycją wywodzącą się ze średniowiecza⁸ i odbywanymi tutaj od drugiej połowy XIV w. rokami sądowymi. Najstarsza wzmianka o sądzie wiecowym w Szadku pochodzi z 1362 r.⁹ Zdaniem Wojciecha Kriegseisen, podobna sytuacja miała miejsce w przypadku innych miast, takich jak Środa czy Radziejów, które w tym czasie były *całkiem przyzwoitymi miasteczkami*, nieodbiegającymi wyglądem, warunkami zamieszkania i liczbą mieszkańców od innych tego rodzaju ośrodków w Rzeczypospolitej¹⁰.

⁷ J. Włodarczyk (*Dzieje polityczne od połowy XVI wieku do upadku Rzeczypospolitej*, [w:] *Szkice z dziejów sieradzkiego*, red. J. Śmiałowski, Łódź 1977, s. 137) te trzy miasta określił mianem ognisk życia sejmikowego w Sieradzkim.

⁸ W. Kriegseisen, *Sejmiki Rzeczypospolitej szlacheckiej w XVII i XVIII wieku*, Warszawa 1991, s. 69.

⁹ *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 11, Warszawa 1890, s. 760 – tutaj roki w Szadku datuje się już od 1361 r.; R. Rosin, *Dzieje polityczne do połowy XVI wieku*, [w:] *Szkice z dziejów...*, s. 135.

¹⁰ W. Kriegseisen, *Sejmiki Rzeczypospolitej...*, s. 69.

Miejsce obrad szlachty stanowił kościół parafialny pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i św. Jakuba¹¹, gdyż jako jedyny budynek mógł pomieścić przybywającą do Szadku szlachtę. Przed rozpoczęciem obrad zebrani brali udział w nabożeństwie, po którym duchowny wynosił monstrancję z konsekrowaną hostią do zakrystii, aby nie została sprofanowana podczas burzliwych obrad. Trudno określić, jak długo trwały obrady sejmikowe, według Kriegseisena mogły toczyć się nawet przez kilka dni¹². Okres, w którym odbywały się posiedzenia sejmiku, był dla miasta czasem ożywienia. Można przypuszczać, iż odbywające się co jakiś czas zjazdy szlachty sieradzkiej w Szadku przyczyniały się do rozwoju gospodarczego miasta, a przede wszystkim do rozwoju handlu – pobyt szlachty w mieście przynosił zysk karczmarzom i piwowarom¹³. Zjazd szlachty był okazją do spotkania z ludźmi, omówienia, poza salą obrad, kwestii politycznych, nawiązania sojuszy, a także czasem ucztowania. Wszystko to napędzało, choć na krótko, życie w mieście i jego rozwój.

Zdarzało się również, że szlachta obradowała w innych miejscowościach niż wymienione wyżej miasta. Jedną z przyczyn przeniesienia obrad poza zwyczajowe miejsce zjazdów mogło być *złe powietrze*¹⁴, jak w początkach XVIII w. mówiono o różnego rodzaju epidemiach. W takim wypadku, w obawie przed rozprzestrzenianiem się zarazy, unikano przebywania w dużych skupiskach ludzkich i zwoływano zjazdy w polu czy na otwartej przestrzeni. Kolejnymi powodami przeniesienia obrad mogły być działania wojenne oraz zagrożenie ze strony nieprzyjaciela, a także związane z wojną lub konfederacją pospolite ruszenie¹⁵.

Epidemie w I Rzeczypospolitej miały miejsce przez cały XVIII w. Choroby takie jak dżuma i oспа, z którymi wiązała się duża śmiertelność, dezorganizowały życie społeczne i gospodarcze, powodując poważne straty ludzkie i materialne. Jednym z najpoważniejszych skutków rozprzestrzeniania się choroby były wyludnione miasta, np. liczba ludności Sieradza w okresie epidemii dżumy w latach 1708–1711 spadła do 350 mieszkańców. Najcięższy atak dżumy miał miejsce w początkach XVIII w. Objął zasięgiem cały kraj, a do ziem województwa sieradzkiego dotarł w 1708 r. Apogeum epidemii na tym terenie nastąpiło w latach 1709–1711. Zaraza objęła wszystkie miasta województwa sieradzkiego, w tym,

¹¹ M. Adamczewski, *Herby szlachty polskiej w kościele farnym św. Jakuba w Szadku*, „Biuletyn Szadkowski” 2005, t. 5, s. 47; A. J. Parczewski, *Monografia Szadku*, Warszawa 1870, s. 12.

¹² W. Kriegseisen, *Sejmiki Rzeczypospolitej...*, s. 64. Na podstawie uchwały podjętej na zakończenie obrad szlachty nie można ustalić daty rozpoczęcia debaty.

¹³ B. Baranowski, *Stosunki gospodarcze i społeczne w XVII i XVIII wieku*, [w:] *Szkice z dziejów...*, s. 119. *Do pomyślności miasta w XVI w. przyczyniły się wiele odbywające się tu sądy ziemskie, sejmiki ziemi sieradzkiej i popisy powiatowe* (Słownik geograficzny..., s. 761).

¹⁴ Powietrze – dawniej zaraza, epidemia, zaraźliwa choroba. *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. 6, Warszawa 1964, s. 1251.

¹⁵ O obradach w sytuacjach nadzwyczajnych pisał W. Kriegseisen, *Sejmiki Rzeczypospolitej...*, s. 76.

jak można przypuszczać, również Szadek¹⁶. Szacuje się, że w wyniku epidemii śmierć poniosła ¼ mieszkańców województwa sieradzkiego. Z tego powodu w latach nasilenia epidemii sejmik ziemi sieradzkiej odbywał się w innych miejscach, omijając Szadek. W 1710 r. szlachta sieradzka spotkała się aż dziesięć razy, z czego tylko dwa razy w Szadku, natomiast cztery razy w Łasku, raz pod Szadkiem, raz w Kamieńsku¹⁷ oraz dwa razy pod Marzeninem. W roku następnym szlachta ani razu nie zawitała do Szadku, ale dwukrotnie obradowano pod miastem, raz w Korczewie¹⁸ i aż pięć razy w Widawie¹⁹. Z kolei w 1712 r. trzy sejmiki odbyły się w Widawie²⁰, jeden pod Borszewicami i, po raz ostatni w tym roku, w Szadku²¹. W roku następnym szlachta zjeżdżała sześć razy do Szadku, co mogło oznaczać, iż miasto było już wolne od zarazy²². W kolejnych latach powrócono do tradycji obradowania w Szadku (1714 r. – cztery zjazdy, 1715 r. – trzy zjazdy, 1716 r. – trzy zjazdy oraz jeden w Uniejowie)²³.

Dwa pierwsze dziesięciolecia XVIII w. były bardzo trudnym okresem w dziejach Rzeczypospolitej, a tym samym w dziejach ziemi sieradzkiej. Na początku wieku rozpoczęła się kolejna wyniszczająca kraj wojna, określana mianem północnej, w wyniku której Rzeczpospolita została uwikłana w trwający blisko dwa dziesięciolecia konflikt państw Ligi Północnej²⁴ ze Szwecją. Działania wojenne, obejmujące również tereny województwa sieradzkiego, wyniszczały gospodarkę. Na mieszkańców spadały coraz większe podatki, kontrybucje, a także uciążliwy obowiązek utrzymywania armii własnych i cudzych. Województwo sieradzkie obciążono kontrybucją zarówno na rzecz wojsk szwedzkich, jak i przechodzących przez te ziemie wojsk koronnych²⁵. Majątki szlacheckie rujnowane były przez kradzieże dokonywane przez żołnierzy stacjonujących w województwie armii. Zapłacenie podatku na rzecz wojska nie gwarantowało bezpieczeństwa, wielokrotnie dochodziło do sytuacji, w których rabowano majątki mimo zapłacenia przez właściciela nałożonej kontrybucji. Wiele miast zostało zniszczonych w wy-

¹⁶ B. Baranowski, *Życie codzienne małego miasteczka w XVII i XVIII wieku*, Warszawa 1975, s. 246; J. Kuchowicz, *Warunki zdrowotne wsi i miasteczek województw sieradzkiego i łęczyckiego w XVIII wieku*, Łódź 1961, s. 128–131.

¹⁷ Kamieńsk został wyznaczony na miejsce obrad z powodu *plagi powietrznej w Porzeczkowie i innych circum circa dóbr* (Teki Pawińskiego, nr 27, s. 431).

¹⁸ 3 lutego 1711 r. miejscem obrad był Korczew, ponieważ w Szadku, *pestifera aura non cessavit* (morowe powietrze nie ustępuje), tamże, s. nlb.

¹⁹ 3 marca 1711 r., Widawa, *ob non cessantem pestinetiam* (tamże, s. nlb.).

²⁰ 23 lutego 1712 r., Widawa z powodu *grasującego powietrza in loco voluto w Szadku* (tamże, s. 535).

²¹ A. Burkietowicz, *Sejmik sieradzki...*, s. 295–296.

²² Teki Pawińskiego, nr 27, s. 555–625.

²³ Tamże, s. 554–689.

²⁴ W skład Ligi Północnej weszły Dania, Rosja, Saksonia, a od 1704 r. również Rzeczpospolita.

²⁵ A. Burkietowicz, *Sejmik sieradzki...*, s. 91.

niku działań wojennych, w tym również Szadek²⁶. Chaos i kryzys gospodarczy pogłębiła walka o tron polski pomiędzy zwolennikami Augusta II Mocnego i Stanisława Leszczyńskiego.

Wszystkie te kwestie stały się przedmiotem debat szlachty województwa. Kilkakrotnie sejmik zwracał się do króla z prośbą o zmniejszenie podatku ze względu na duże wyniszczenie majątków szlacheckich²⁷. Ponadto lata 1707–1715 były, jak wspomniano, okresem głodu i epidemii. Powrót na tron Augusta II Mocnego powitała więc szlachta sieradzka z nadzieją zakończenia trudnego dlań okresu. Od 1713 r. na terytorium województwa stacjonował jednak regiment saski pod dowództwem gen. Jakuba Henryka Flemminga, który powodował liczne szkody w postaci rabunków, gwałtów, morderstw, podpaleń itp.²⁸ Wnoszone przez szlachtę sieradzką skargi nie odnosiły skutku, a niechęć wobec stacjonujących na ich terenie wojsk saskich rosła. Dodatkowo miejscowa ludność została obciążona obowiązkiem utrzymania stacjonujących na jej ziemi oddziałów. Podobna sytuacja miała miejsce w całej Rzeczypospolitej. Wprowadzenie wojsk saskich i polityka Augusta II Mocnego skłoniły szlachtę polską do zawiazania 26 listopada 1715 r. konfederacji w obronie wolności szlacheckiej i kraju przed rabunkami ze strony żołnierzy obcego wojska. Konfederatom przyświecały dwa cele: usunięcie wojsk saskich z terenu Rzeczypospolitej oraz przywrócenie swobód i wolności szlacheckich. Na czele związku stanął szlachcic z Wołynia, podkomorzy krzemieniecki Stanisław Ledóchowski²⁹. Już w lutym następnego roku konfederaci wkroczyli na teren województwa sieradzkiego, a stamtąd do Wielkopolski. Wkrótce zwolennicy Stanisława Ledóchowskiego przekonali szlachtę do przyjęcia stanowiska zawiązanej konfederacji. Przybyły do Wielkopolski wraz z nielicznym oddziałem wojska Chryzostom Gniazdowski doprowadził do zawiązania w kwietniu 1716 r. konfederacji województw wielkopolskich w Środzie³⁰. Szlachta sieradzka, podobnie jak pozostałe sejmiki wielkopolskie, poparła konfederację tarnogrodzką. Już 20 kwietnia 1716 r., kilka dni po Wielkanocy, odbył się popis³¹ szlachty powiatów sieradzkiego i szadkowskiego pod Sieradzem oraz powiatów radomszczańskiego i piotrkowskiego pod Bykami, gdzie przystąpiono do zawiązanej w Małopolsce konfederacji. Marszałkiem konfederacji wybrano Pawła Drogosława

²⁶ B. Baranowski, *Stosunki gospodarcze...*, s. 119.

²⁷ *W roku 1713 w wilgę [sic!] Św. Wawrzyńca [...] skarży się Sejmik na poniesione przez obywateli od regimentu Fleminga szkody [...]*, cyt. za: A. J. Parczewski, *Monografia Szadku...*, s. 15.

²⁸ Tamże. Szerzej A. Burkietowicz, *Sejmik sieradzki...*, s. 102–104.

²⁹ J. Gierowski, *Ledóchowski Stanisław h. Szalawa (ok. 1666–1725)*, [w:] *Polski słownik biograficzny* (dalej: PSB), t. 16, Wrocław i in. 1971, s. 630.

³⁰ P. Smolarek, *Gniazdowski Chryzostom Jan Niemira h. Trzaska (zm. 1732)*, [w:] PSB, t. 8, Wrocław i in. 1959–1960, s. 140–141; A. A. Witusik, *Przywódca konfederacji tarnogrodzkiej*, [w:] *Konfederacja tarnogrodzka i jej tradycje*, Tarnogród 1995, s. 49.

³¹ Popis – zjazd przedstawicieli szlachty, na którym sporządzano spis obywateli zdolnych do służby wojskowej.

Skórzewskiego, podczaszego dobrzyńskiego³². Kolejne sejniki sieradzkie były limitowane, czyli odraczane, a przewodniczył im ten sam marszałek. Zawiązanie konfederacji oznaczało, iż obrady sejmu nie zostaną zerwane, a decyzje będą podejmowane zwykłą większością głosów. Wkrótce, 25 maja szlachta całego województwa zjechała się do Szadku, gdzie podczas obrad wyrażono poparcie dla Stanisława Ledóchowskiego i konfederacji tarnogrodzkiej. Skonfederowana szlachta sieradzka zbierała się jeszcze kilkakrotnie – dwukrotnie w Szadku: 8 czerwca i 22 września oraz raz pod Uniejowem (30 czerwca). Przyczyną zwołania sejmiku województwa w Uniejowie była chęć nawiązania kontaktu z pozostałymi sejmikami wielkopolskimi, o czym wspomniano w publikowanym niżej laudum.

Sejmik, którego uchwała znajduje się poniżej, jest datowany na 8 czerwca 1716 r. Odbył się w Szadku i był sejmikiem z limity. W zjeździe wzięli udział przedstawiciele wszystkich czterech powiatów województwa sieradzkiego. Podjęta uchwała dotyczyła utworzenia 400-osobowego oddziału zbrojnego pod dowództwem Kazimierza Walewskiego, kasztelana spicimierskiego, wybranego podczas obrad generalnym pułkownikiem konfederacji województwa sieradzkiego³³. Szlachta wyznaczyła także rotmistrzów³⁴, oddając ich pod komendę wyżej wymienionego pułkownika, jednocześnie uchwalając ich wynagrodzenie oraz rozkład podatków. Na rotmistrzów z powiatów szadkowskiego i sieradzkiego wybrano Kazimierza Mycielskiego i nieznanego z imienia Kałowskiego, natomiast z powiatów piotrkowskiego i radomszczańskiego – Jakuba Stokowskiego i, również występującego w źródle bez imienia, Ulatowskiego³⁵. Ponadto wyznaczono przedstawicieli województwa mających reprezentować ziemię sieradzką w radzie konsyliarzy przy boku marszałka konfederacji tarnogrodzkiej w osobach starosty

³² Teki Pawińskiego, nr 27, s. 663–670. W spisie urzędników dobrzyńskich z omawianego okresu nie wymieniono Pawła Skórzewskiego jako podczaszego dobrzyńskiego. Urząd ten sprawował wówczas Wojciech Lasocki. Skórzewski nie występuje również wśród innych, niepotwierdzonych w źródłach rzekomych podczaszych dobrzyńskich (*Urzędnicy kujawscy i dobrzyńscy XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Mikulski, W. Stanek, Kórnik 1990, s. 184–185). Wśród urzędników ziemi sieradzkiej został natomiast wymieniony Paweł Drogosław Skórzewski piastujący urząd wojskiego piotrkowskiego (*Urzędnicy województw łęczyckiego i sieradzkiego w XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Opaliński i H. Żerek-Kleszcz, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1993, s. 123).

³³ Szerzej o Kazimierzu Walewskim zob. M. Kobierecki, *Walewscy herbu Kolumna w XVII–XVIII wieku. Genealogia. Majętności. Działalność publiczna*, Łódź 2008, s. 103–105. Warto dodać, że nie udało się sformować pięciu chorągwi liczących po 80 żołnierzy, jak zapowiedziano w laudum, a jedynie cztery liczące po 60 osób, nie została też stworzona chorągiew pod dowództwem rotmistrza Ulatowskiego (Teki Pawińskiego, nr 27, cz. 2, s. 683).

³⁴ Rotmistrz – jeden z najdawniejszych stopni oficerskich w wojsku polskim, do XVIII w. dowódca roty piechoty lub chorągwi jazdy. Odpowiadał stopniowi kapitana w innych rodzajach wojsk. *Encyklopedia wojskowa*, t. 2, Warszawa 2007, s. 253.

³⁵ APL, Archiwum rodziny Bartoszewiczów, nr 592, Wypis z ksiąg grodzkich sieradzkich, sygn. 57, k. 3.

sieradzkiego Andrzeja Michała Morsztyna i starosty klonowskiego Kazimierza Mączyńskiego³⁶.

Laudum sejmiku z 8 czerwca 1716 r. oblatowano do ksiąg grodzkich sieradzkich³⁷. Tekst uchwały został również wpisany do ksiąg grodzkich piotrkowskich – z tej właśnie księgi pochodzi odpis znajdujący się w Tekach Pawińskiego. Pomiedzy tekstami występują różnice, m.in. w sposobie zapisywania dat (wypis z archiwum Bartoszewicza zawiera daty zapisane słownie, natomiast w Tekach Pawińskiego jest to zapis przy użyciu cyfr), a także w pisowni – można przypuszczać, iż kopista, przepisując tekst z ksiąg grodzkich piotrkowskich, zastosował zasady pisowni stosowane w drugiej połowie XIX w., jednak bez zaznaczania zmian, które wprowadził w tekście. Zasadnicza różnica dotyczy błędu pisarza w odczytaniu tekstu – słowo *unum* (wspólnie, łącznie) zostało zamienione na *Uniejów*, co zmieniło znaczenie tekstu. Można sądzić, że XIX-wieczna kopia zamieszczona w Tekach Pawińskiego została nieco „unowocześniona” przez kopiistę. Warto też dodać, iż zapis nie zawiera wszystkich formuł charakterystycznych dla wpisów do ksiąg grodzkich.

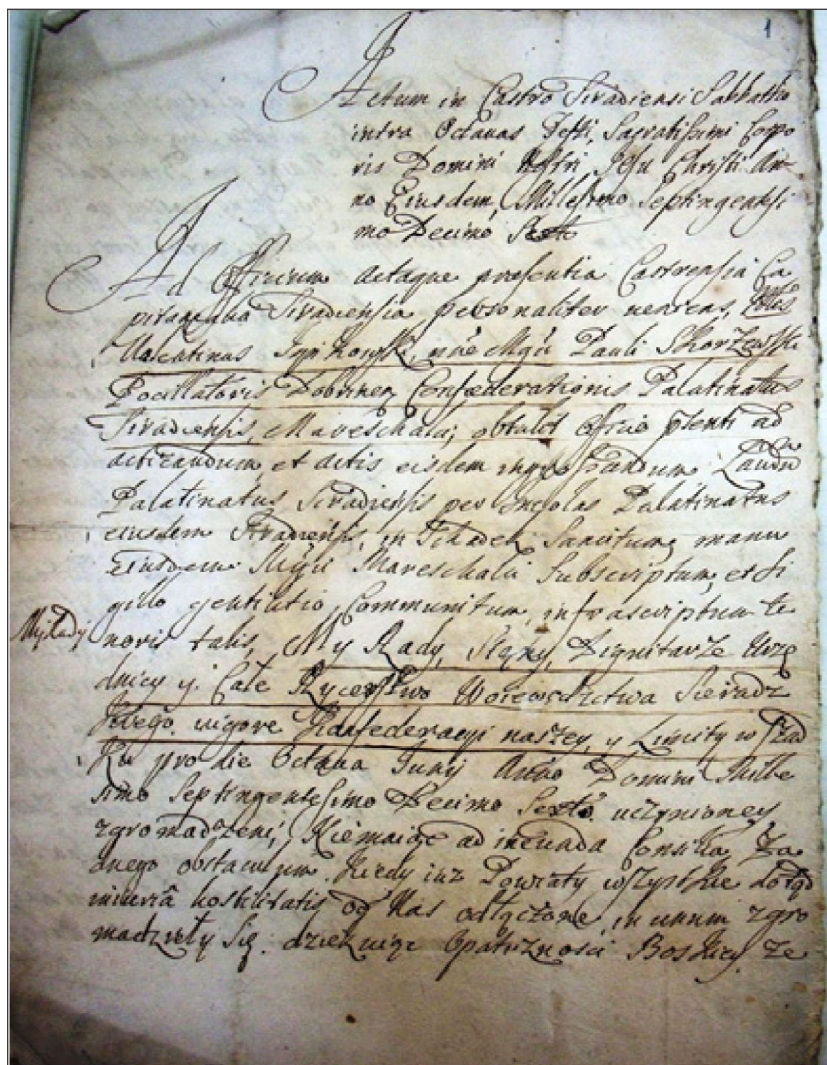
Ekstrakt z ksiąg grodzkich sieradzkich przechowywany w zbiorze Bartoszewiczów został sporządzony w XVIII w. Jest wytworem kancelarii grodzkiej sieradzkiej³⁸. Wypis przygotowano na osobnych kartach, zapisanych obustronnie, uwierzytelniając go pieczęcią starościńską, najprawdopodobniej woskowo-papierową. Niestety, sama pieczęć nie zachowała się, na dokumencie pozostał jedynie ślad po niej. Oderwanie się pieczęci od dokumentu było prawdopodobnie związane z techniką jej wykonania. Ponadto dokument uwierzytelniono podpisem sekretarza Waliszewskiego³⁹. Ekstrakt został sporządzony w języku polskim, z liczny-

³⁶ Rada przy boku marszałka konfederacji była organem stałym, składała się z przedstawicieli związków partykularnych, czyli marszałków i konsyliarzy wojewódzkich por.: E. Janas, *Konfederacja tarnogrodzka – demokratyczny ruch szlachecki*, [w:] *Konfederacja tarnogrodzka...*, s. 36. Andrzej Michał Morsztyn, starosta sieradzki w latach 1699–1726, syn Władysława i Barbary Moskorzewskiej. W 1720 r. dzierżawił dobra Brzeg i Brochnia w Sieradzkim (A. Link-Lenczowski, *Andrzej Michał Morsztyn*, [w:] PSB, t. 21, Wrocław i in. 1976, s. 802). Kazimierz Mączyński, według spisu urzędników, został mianowany na urząd starosty klonowskiego dopiero 28 listopada 1724 r. (*Urzednicy województw...*, s. 147).

³⁷ *Actum in castro Siradiensi Sabbatho intra Octavas Festi Sacratissimi Corporis Domini Nostri Jesu Christi Ano Eisudem Millessimo Septingentesimo Decimo Sexto* (Działo się w grodzie Sieradzu w ciągu oktawy święta Bożego Ciała roku Pańskiego 1716 r., czyli 13 czerwca). APL, Archiwum rodziny Bartoszewiczów, nr 592, sygn. 57, k.1.

³⁸ O wytworach kancelarii grodzkich wielkopolskich zob. M. Adamczewski, *Pieczenie urzędowe władz lokalnych z obszaru Polski centralnej. Cz. 2. Pieczenie sądów szlacheckich do 1793 roku*, Łódź 2010, s. 10.

³⁹ Podpis umieszczony pod dokumentem budzi wątpliwości. Obecny stan badań nad kancelarią grodzką sieradzką nie pozwala na identyfikację osoby sekretarza urzędu. Spisy urzędników województwa sieradzkiego uwzględniają postać pisarza Macieja Konstantego Waliszewskiego, h. Leszczyc, wybranego na urząd pisarza grodu sieradzkiego w 1685 r. Zmarł on jednak po 1695 r., a na stanowisku pisarza był wakant do 1746 r. *Urzednicy województw...*, s. 154.

Fot. 1. Pierwsza strona laudum sejmiku szlachty sieradzkiej z 8 czerwca 1716 r.
Źródło: APL, Archiwum rodziny Bartoszewiczów, nr 592, Wypis z ksiąg grodzkich sieradzkich, sygn. 57, k. 1

mi wyrażeniami w języku łacińskim, co było charakterystyczne dla dokumentów XVIII-wiecznych⁴⁰. Trudno jest określić odbiorcę tego dokumentu. Na ostatniej

⁴⁰ Język polski jako język urzędowy wprowadzono w kancelariach grodzkich już w 1544 r., jednak nadal stosowano zwroty w języku łacińskim, tłumacząc, iż nie mają one odpowiedników w języku polskim. J. Bielecka, *Organizacja i działalność kancelarii ziemskich i grodzkich wielkopolskich XIV–XVIII wieku*, „Archeion” 1954, t. 22, s. 151.

stronie dokumentu znajduje się notatka sporządzona innym kolorem atramentu, co wskazuje, że została ona przygotowana w innym czasie niż sam wypis. Jej treść informuje o sumie, jaką przeznaczono dla Żabickiego, oficera wojska kwarcianego, naznaczonej w publikowanym laudum. W tekście został podkreślony fragment dotyczący zobowiązań finansowych wobec oficerów wojska kwarcianego, można zatem przypuszczać, iż ekstrakt miał być podstawą do wypłaty wynagrodzenia za służbę wojskową, której domagał się wspomniany Żabicki.

METODA WYDAWNICZA

Publikowany poniżej tekst źródłowy opracowano zgodnie z wymogami instrukcji wydawniczej. Poprawiono pisownię wyrazów, w których występowała podwójna głoska, np. słowo *affkekt* zmieniono na *afekt*. Zgodnie z obecnie obowiązującymi zasadami oddano pisownię dużych liter, zachowując jednak wielką literę w przypadku słowa *Ojczyzna*. Zastosowano współczesne zasady ortografii w przypadku litery *ó*. Wprowadzono również obecną interpunkcję. Wszystkie wyrażenia w języku łacińskim zostały poprawione zgodnie z zasadami pisowni. W przypadku liter *i, j, y* zastosowano zalecane przez instrukcję rozwiązanie – literę *y* występującą na końcu wyrazów zamieniono na *j*, natomiast w miejscach, w których litera *y* pełniła funkcję przyimka – na *i*. W przypadku gdy oznaczała dwie litery, słowo oddano zgodnie z wymową. Uzupełniono brakujące znaki diakrytyczne. Zachowano słowny zapis liczebników występujących w tekście, a także pojawiający się w różnych odmianach gramatycznych skrót *jego miłość* – *imci*, *imci*, *ichci*, *ichw* (dawniej nie było w alfabecie polskim litery *j*, więc pisano *i*). Słowa zachowane w oryginalnej pisowni, a niepoprawione oznaczono znakiem [*sic!*]. Dla oddania stylu w niektórych przypadkach pozostawiono oryginalną formę gramatyczną wyrazów, np. *komisarzów*, *duchowieństwach* itp. W nawiasach kwadratowych przetłumaczono zwroty z języka łacińskiego. W przypisach wyjaśniono słowa trudne do zrozumienia oraz rozszyfrowano osoby występujące w tekście, o ile było to możliwe do ustalenia. Pominęto zagadnienia, które zostały wyjaśnione w tekście, a dotyczyły problemów związanych z treścią publikowanego laudum.

W edycji, zgodnie z przyjętą praktyką, pominęto formułę wstępną, która nie wiąże się z treścią uchwały, a jest informacją odnoszącą się do wniesienia laudum do księgi grodzkiej przez Pawła Skórzewskiego, marszałka skonfederowanego sejmiku ziemi sieradzkiej, a także formułę końcową, wzmiankującą o formach uwierzytelniających oryginał.

LAUDUM SEJMIKU WOJEWÓDZTWA SIERADZKIEGO SZADEK,
8 CZERWCA 1716 R.

Or.: APŁ, Archiwum rodziny Bartoszewiczów, nr 592, Wypis z ksiąg grodzkich sieradzkich, sygn. 57, k. 1–8.

My, rady, stany, dygnitarze, urzędnicy i całe rycerstwo województwa sieradzkiego vigore [mocą] konfederacyi naszej i limity⁴¹ w Szadku pro die Octava Juni anno Domini Millesimo Speptingentesimo Decimo Sexto [na dzień 8 czerwca 1716 r.] uczynionej, zgromadzeni nie mając ad incunda consilia [dla wypracowania stanowiska] żadnego obstaculum [przeszkody], kiedy już powiaty wszystkie dotąd vivieria hostilitatis [żyjące we wrogości] od nas odłączone in unum [wspólnie, łącznie] zgromadziły się. Dziękując Opatrzności Boskiej, że nam w takich trudnościach ułatwiła sposoby zaradzenia o sobie, taką między sobą dnia dzisiejszego czynimy [sic!] uchwałę. – Mając pro principali obiecto [za główny powód] ratowanie wspólne [sic!] Ojczyzny Naszej po ciężkim i zdesperowanym upadku swoim teraz dopiero per viros fortes et magnimos [magnificos] [przez mężów silnych i wspaniałych] jaśnie wielmożnych ichmości Panów Marszałków obydwóch konfederacyi podniesionej i prawie tanquam ex cineribus [jakby z popiołów] odradzającej się nie chcemy deficere [błądzić] w sposobach addendi roboris [dodania mocy] jako realne totius corporis partes [części całego ciała] i zaraz wojsku do repartycyi⁴² naszej należącemu innych województw i ziem przykładem na zapłatę dwóch ćwierci czworo pogłównego⁴³ według ostatnich kwitów et in supplementum [i dla wzmocnienia] trzymających od Żydów arendy⁴⁴ po duchowieństwach pessimo exemplo [w najgorszym wypadku] od tysiąca po złotych sto, na królewskich zaś i ziemskich dobrach po złotych dziesięciu od tysiąca naznaczamy et cursum [i przebieg] podatku tego ob summam in statu praesenti inopiam ad Primum Septembris anni praesentis [dla sumy w obecnym stanie biedy do pierwszego września roku obecnego] stanowimy. Teraz zaś in instanti salvadoe patrioe adinvessimus [w jednej chwili ratowania ojczyzny znaleźliśmy] sposoby. Obrawszy sobie za generalnego naszego pułkownika jaśnie wielmożnego imci pana Kazimierza Walewskiego kasztelana spicimierskiego non derogando w niwczym authoriti[aris] [nie ograniczając w niczym autorytetu] jaśnie wielmożnego imci pana wojewody sieradzkiego⁴⁵ erekcyją⁴⁶ ludzi czterechset pacholców na dobrych koniach i z dobrym żołnierskim monderunkiem⁴⁷ uchwaliliśmy, którym dobra du-

⁴¹ Odroczenie obrad i zapewnienie ich ciągłości.

⁴² Podziału.

⁴³ Podatek naliczany od głowy, czyli od osoby.

⁴⁴ Dzierżawa (arenda – pojęcie używane w XVIII w. w odniesieniu do Żydów dzierżawiących zazwyczaj karczmy lub młyny).

⁴⁵ Jan Aleksander Koniecpolski, wojewoda sieradzki od 1710 r. *Urzędnicy województw...*, s. 177.

⁴⁶ Założenie, utworzenie.

⁴⁷ Właściwe moderunek – ekwipunek, wyposażenie żołnierza.

chowne, królewskie i ziemskie wyprawić powinny in obsequium [na służbę] Ojczyzny pod komendę jaśnie wielmożnego imci pana kasztelana, których do dyspozycji jaśnie wielmożnych ichcw panów generalnej konfederacji akomodować⁴⁸ będzie, przydając ichcw panów rotmistrzów z powiatu sieradzkiego i szadkowskiego imci pana Kazimierza Mycielskiego i imci pana Kałowskiego, z powiatów piotrkowskiego i radomskiego imci pana Jakuba Stokowskiego i imci pana Ulatowskiego. Piątą zaś pułkową chorągiew jaśnie wielmożny imci pan kasztelan z tychże samych wypraw erygować⁴⁹ będzie. Z których to każda chorągiew ludzi ośmdziesiąt [sic!] komplet⁵⁰ mieć powinna. Które to wyprawy z lenungow⁵¹ swoich żyć będą powinny, nie agramując⁵² nic krain, w których się znajdować będą. Któryby zaś z ichm panów posesorów dóbr tak duchownych, królewskich i ziemskich pacholka nie wyprawił, na którego dymów⁵³ dwadzieścia według taryfy anni millesimi sexcentesimali octuagesimali terti [1683] naznaczamy, tedy z każdego dymu na ćwierć po złotych cztery inkludując w to lenungi instantanee [chwilowo] wydać pozwalamy. Któryby zaś z ichm panów braci sam osobą swoją pójść na obronę Ojczyzny miał wolę, tedy pod komendą jaśnie wielmożnego imci pana kasztelana, w wszelkim wojskowym posłuszeństwie zostawać ma pokąd necesvitas belli [potrzeba wojny] wyciągać będzie. My zaś sami wszelką gotowość in omnem eventum viritim [na wszelki wypadek osobiście] wybrania się w pole ichcm panom marszałkom generalnym spondemus [obiecujemy, przyrzekamy] i tych ludzi erekcją pokąd pomyślny z Rzeczpospolitą nie nastąpi traktat trzymać obiecujemy. Do traktatu zaś generalnego w Lublinie przypadającego i Komisji Wojskowej uprosieliśmy [sic!] [d]e medio nostri [spośród naszych] wielmożnego imci pana Andrzeja Morstina⁵⁴ starostę sieradzkiego virim ipsis encomiis maiorem [lepszego z samych pochwał] i imci pana Kazimierza Mączyńskiego⁵⁵ starostę klonowskiego magna dexteritatis civem [obywatela wielkiej prawości,] którym ad utrasque functiones [na dodatkowe funkcje] osobne dawamy cum desideriiis [z życzeniami, z postanowieniami] województwa instrukcje obligując ichm panów aby nieodwłocznie satisfaciant muneri suo [zadośćuczynili obowiązкови swemu]. Na rezydencyją także do jaśnie wielmożnych ichm panów marszałków generalnej konfederacji dla korespondencji z województwem i interesów utrzymania do naznaczonego w przeszłym laudum imci pana [Jana] Walewskiego porucznika, przydajemy z powiatów piotrkowskiego i radomskiego imci pana Krzysztofa Radlickiego. Także in supplementum [na dodatek] naznaczonych do imci pana marszałka konfederacji

⁴⁸ Podporządkować się, stosować się.

⁴⁹ Formować.

⁵⁰ Ogół osób potrzebnych do spełnienia jakiegoś zadania.

⁵¹ Żołd, płaca żołnierza.

⁵² Nie obciążając.

⁵³ Podatek płacony od budynku mieszkalnego przez mieszczan, chłopów i szlachtę.

⁵⁴ Andrzej Michał Morsztyn, starosta sieradzki w latach 1699–1726.

⁵⁵ Por. przypis 34.

województwa naszego ichcw panów konsyliarzów z powiatów piotrkowskiego i radomskiego upraszamy i naznaczamy wielmożnych ichcw panów Aleksandra Walewskiego⁵⁶ miecznika sieradzkiego i Stanisława Rychłowskiego⁵⁷ sędziego grodzkiego piotrkowskiego. Żeby zaś żadnego rozerwania tem lepiej Ojczyźnie et serio [i poważnie] mogliśmy służyć, wszelkie sądy grodzkie, oprócz wojskowych stante hac confederatione abrogamus ad praesens, [trwające w czasie tej konferencji unieważnimy,] chyba żeby szczęśliwie traktat doszedł ich reasumpcyi. Pozwalamy jaśnie wielmożnemu panu kasztelanowi spicimierskiemu pułkownikowi województwa naszego in virtute laudi anterioris in vim gratitudinis [na mocy wcześniejszej uchwały siłą wdzięczności] za prace i fatygi pro interesse województwa podjęte po złotemu jednemu z dymu całego województwa z wszystkich dóbr in genere naznaczamy ichcw panom rotmistrzom Mycielskiemu i Kałowskiemu za podjęte fatygi pierwszej ćwierci ad feliciora tempora [do szczęśliwszych czasów] odkładamy. Ichcm panom oficerom wojska kwarcianego dotąd pod komendą jaśnie wielmożnego pana kasztelana spicimierskiego zostającym złotych trzy tysiące polskich do przyszłego anni currentis [roku następnego] odkładamy czopowego⁵⁸ i do tegoż przyszłego czopowego imci pana Przeczковского na złotych trzysta, imci pana Smigutowicza, chorążego imci pana Bazana złotych trzysta, imci pana Cywińskiego na złotych trzysta, imci pana Żabickiego rotmistrza na złotych tysiąc i imci pana Maszyńskiego na złotych dwieście, i imci panu Kazimierzowi Dłużniewskiemu na złotych dwieście, imci księdza Sawicza, kapelana wojskowego na złotych trzysta odsyłamy, które to czopowe in dispositionem [w dyspozycji] imci pana marszałka naszego konfederackiego według zwyczajów dawnych oddajemy. Ichcw zaś panów Krobanowskich⁵⁹ i Jerzmanowskiego asygnacyje⁶⁰ jeżeliby ex defectu [z braku, z błędu] czopowego przeszłorocznego oschnąć miały, tedy ex alio genere contribuendi [innego rodzaju wpłat] nieodwłocznie ichm. Ukontentowania⁶¹ sposób wynaleźć spondemus. List imci pana starosty sieradzkiego cum denuntiatone [z oświadczeniem] afektów braterskich i włożonej na

⁵⁶ Aleksander Walewski, miecznik sieradzki od 18 czerwca 1711 r., marszałek sejmu z limity w 1710 r. W 1709 r. był mianowany rotmistrzem pospolitego ruszenia powiatu piotrkowskiego, podobnie w 1716 r. Został też konsyliarzem z powiatów piotrkowskiego i radomszczańskigo przy marszałku województwa sieradzkiego. Por. M. Kobierecki, *Walewscy...*, s. 209.

⁵⁷ Stanisław Rychłowski, burgrabia piotrkowski w 1696 r. Przed wrześniem 1710 r. został mianowany sędzią grodzkim sieradzkim. W 1711 r. wysłany przez sejmik sieradzki do Augusta II z prośbą o ulgi dla województwa w podatkach na rzecz wojska. W 1712 r. był posłem na sejm nadzwyczajny. Prowadził rozmowy z Jakubem Flemmingiem na temat zniszczeń poczynionych przez regiment na ziemiach województwa sieradzkiego i dalszego stacjonowania wojska na tym terytorium. W 1714 r. ponownie wybrany posłem do króla. E. Szklarska, *Rychłowski Stanisław h. Nałęcz*, [w:] PSB, t. 33, Wrocław i in. 1991–1992, s. 392–393.

⁵⁸ Podatek od wyrobu i dystrybucji alkoholu.

⁵⁹ Felicjana i Michała.

⁶⁰ Zlecenie wypłaty określonej sumy.

⁶¹ Zadowolenia.

imci funkcyi, także list instancyalny⁶² do jaśnie wielmożnego pana Gniazdowskiego regimentarza za imci panem Poleskim⁶³ wojskim sieradzkim i list do imci pana łowczego nadwornego koronnego starosty wieluńskiego⁶⁴ ratione [zadowolenia] wydania generalnego dekretarza⁶⁵ z regimentami flemingowskimi imci panu marszałkowi województwa naszego napisać zlecamy, aby ten dekretarz imci pan starosta wieluński przez punkt honoru swego i dowód ku temu województwu afektu na ręce imci pana marszałka odsyłał nieodwłocznie dla informacyi ichcw panów komisarzów, którzy o tak wielkie i despotyczne krzywdy upominać się na tym miejscu będą i onych wszelkimi sposobami rekwirować. Sejmik ten nasz konfederacki pod Uniejów dla łatwiejszego się z województwami Wielgo-polskimi [sic!] na dzień trzydziesty czerwca limitujemy. In quantum [Jakby] zaś miejsca do zgromadzenia województwa naznaczone impedire [przeszkodzić, wstrzymywać] miała jaka hostilitas [przeszkoda], tedy imci panu marszałkowi wydać uniwersał, czas i miejsce naznaczyć według cirkumstancyi proesenti laudo [sposobności w obecnej uchwale] zlecamy. Które to laudum imci panu marszałkowi podpisać zleciliśmy i do grodów jak najprędzej podać

Datum w Szadku dnia ósmego czerwca roku tysiącznego [sic!] siedemset szesnastego

Paweł Skórzewski, podczaszy dobrzyński, marszałek skonfederowanego województwa sieradzkiego

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Państwowe w Łodzi, Archiwum rodziny Bartoszewiczów nr 592, Wypis z ksiąg grodzkich sieradzkich, sygn. 57.

Opracowania

Adamczewski M., *Herby szlachty polskiej w kościele farnym Św. Jakuba w Szadku*, „Biuletyn Szadkowski” 2005, t. 5, s. 47–65.

Adamczewski M., *Pieczęcie urzędowe władz lokalnych z obszaru Polski centralnej. Cz. 2. Pieczęcie sądów szlacheckich do 1793 roku*, Łódź 2010.

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Przewodnik po zespołach. I. Archiwa dawnej Rzeczypospolitej, red. J. Karwasińska, Warszawa 1975, s. 147–148, <http://www.agad.archiwa.gov.pl/pomoce/sieradzgr56.xml>.

⁶² Polecający, rekomendacyjny.

⁶³ Piotr Poleski, wojski mniejszy sieradzki, mianowany 13 lipca 1713 r., *Urzednicy województw...*, s. 180.

⁶⁴ Andrzej Olszowski, mianowany w 1703 r.; tamże, s. 234.

⁶⁵ Księga sądowa, do której wpisywano wyroki wraz z motywami i aneksami.

- Baranowski B., *Stosunki gospodarcze i społeczne w XVII i XVIII wieku*, [w:] *Szkice z dziejów sieradzkiego*, red. J. Śmiałowski, Łódź 1977, s. 101–126.
- Baranowski B., *Życie codzienne małego miasteczka w XVII i XVIII wieku*, Warszawa 1975.
- Bielecka J., *Organizacja i działalność kancelarii ziemskich i grodzkich wielkopolskich XIV–XVIII wieku*, „Archeion” 1954, t. 22, s. 129–155.
- Burkietowicz A., *Sejmik sieradzki w latach 1669–1717*, Sieradz 2009.
- Encyklopedia wojskowa*, t. 2, Warszawa 2007.
- Gierowski J., *Ledóchowski Stanisław h. Szalawa (ok. 1666–1725)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 16, Wrocław i in. 1971, s. 630.
- Herbarz szlachty polskiej*, oprac. S. Uruski, t. 11, Warszawa 1914.
- Janas E., *Konfederacja tarnogrodzka – demokratyczny ruch szlachecki*, [w:] *Konfederacja tarnogrodzka i jej tradycje*, red. R. Szczygieł, Tarnogród 1995, s. 29–40.
- Kriegseisen W., *Sejmiki Rzeczypospolitej szlacheckiej w XVII i XVIII wieku*, Warszawa 1991.
- Kobierecki M., *Chronologia sejmików i zjazdów szlachty województwa sieradzkiego w latach 1668–1696*, „Przegląd Nauk Historycznych” 2006, nr 2, s. 5–28.
- Kobierecki M., *Walewscy herbu Kolumna w XVII–XVIII wieku. Genealogia. Majętności. Działalność publiczna*, Łódź 2008.
- Kuchowicz Z., *Warunki zdrowotne wsi i miasteczek województw sieradzkiego i łęczyckiego w XVIII wieku*, Łódź 1961.
- Parczewski A. J., *Monografia Szadku*, Warszawa 1870.
- Rosin R., *Dzieje polityczne do połowy XVI wieku*, [w:] *Szkice z dziejów sieradzkiego*, red. J. Śmiałowski, Łódź 1977, s. 127–136.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 11, Warszawa 1890.
- Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, t. 6, Warszawa 1964.
- Szklarska E., *Stanisław Rychłowski, hr. Nałęcz*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 33, Wrocław i in. 1991–1992.
- Teki Adolfa Pawińskiego. Lauda sejmikowe województwa sieradzkiego 1700–1732*, nr 27, cz. 2: 1709–1716, Warszawa 1897–1905, kopia w Bibliotece Instytutu Historii UŁ.
- Urzędnicy kujawscy i dobrzyńscy XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Mikulski, W. Stanek, Kórnik 1990.
- Urzędnicy województw łęczyckiego i sieradzkiego XVI–XVIII wieku. Spisy*, oprac. E. Opałiński, H. Żerek-Kleszcz, red. A. Gąsiorowski, Kórnik 1993.
- Wąsowicz M., *Księgi sądowe ziemskie i grodzkie (acta terrestria et castrensia). Wprowadzenie ogólne*, [w:] *Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Przewodnik po zespołach. I. Archiwa dawnej Rzeczypospolitej*, red. J. Karwasińska, Warszawa 1975, s. 147–155.
- Wąsowicz M., *Księgi sądowe z obszaru Wielkopolski*, [w:] *Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie. Przewodnik po zespołach. I. Archiwa dawnej Rzeczypospolitej*, red. J. Karwasińska, Warszawa 1975, s. 156–173.
- Witusik A. A., *Przywódcy konfederacji tarnogrodzkiej*, [w:] *Konfederacja tarnogrodzka i jej tradycje*, Tarnogród 1995, s. 41–50.
- Włodarczyk J., *Dzieje polityczne od połowy XVI wieku do upadku Rzeczypospolitej*, [w:] *Szkice z dziejów sieradzkiego*, red. J. Śmiałowski, Łódź 1977, s. 137–162.

REMARKS ON SEJMIKS OF SIERADZ VOIVODESHIP NOBILITY IN
SZADEK IN THE EARLY 18TH CENTURY – ON THE MARGIN OF
8TH JUNE 1716 RESOLUTION

Summary

From the 14th to the end of the 18th century, Szadek was the place where political sejmiks of the Sieradz Voivodeship were held (exceptions were the election sejmiks, which took place in Sieradz). This article foccuses on the reasons why Szadek was chosen as a place of Sieradz Voivodeship sejmiks. It also discusses the role which sejmiks played in local life and shows the political and economic situation of this land at the beginning of the 18th century, connected with economic crisis, epidemics, political chaos and the Northern War. These were the reasons why Sieradz Voivodeship nobility joined the Confederation in Targowica in 1716. The article also presents the resolution of the confederate sejmik of Sieradz Voivodeship Nobility, adopted in Szadek on 8th June 1716. This source document, being part of the collection of the Bartoszewicz family, is kept in the State Archive in Łódź.